

УДК 339.92(477+061.1ЄС) (045)

ПРОХОРОВА М.Е.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Навчально-наукового інституту Міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

ЗАХАРОВ І.М.,

студент
Навчально-наукового інституту Міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС – ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Анотація. Розглядаються особливості розвитку економічного співробітництва України і Європейського Союзу після підписання Угоди про асоціацію. Виявлено й охарактеризовано основні тенденції сучасного етапу розвитку співробітництва України та ЄС.

Ключові слова. Європейський Союз, інтеграція, зона вільної торгівлі, інноваційний розвиток, експорт, імпорт.

Прохорова М.Э., к.э.н., доцент кафедры международных экономических отношений и бизнеса Научно-учебного института Международных отношений Национального авиационного университета

Захаров И.М., студент 401 группы МЭО Научно-учебного института Международных отношений Национального авиационного университета

СОГЛАШЕНИЕ ОБ АСОЦИАЦИИ МЕЖДУ УКРАИНОЙ И ЕС – ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Аннотация. Рассматриваются особенности развития экономического сотрудничества Украины и Европейского Союза после подписания Соглашения об ассоциации. Выявлены и охарактеризованы основные тенденции современного этапа развития сотрудничества Украины и ЕС.

Ключевые слова. Европейский Союз, интеграция, зона свободной торговли, инновационное развитие, экспорт, импорт.

Prokhorova M.E., Ph.D., Associate Professor of Department of International economic relations and business Institute of International Relations, National Aviation University

Zakharov I.M., Student of 401 ESIIR Institute of International Relations, National Aviation University

ASSOCIATION AGREEMENT BETWEEN EU AND UKRAINE – PROBLEMS AND PROSPECTS OF ECONOMIC COOPERATION

Annotation. Discusses the features of economic cooperation between Ukraine and the European Union after the signing of the Association Agreement. Discovered and described the main trends of contemporary development of cooperation between Ukraine and the EU.

Keywords. European Union, integration, free trade zone, innovative development, export, import.

Актуальність проблеми. Необхідність інтеграції України у світове господарство та закріплення свого статусу у міжнародній економічній, політичній та соціальній сферах світового співтовариства є беззаперечним. Це розуміють усі учасники політичного та економічного процесів у країні, але реалізація її є надзвичайно складною справою і потребує спеціальних наукових досліджень інтеграційних процесів на всіх рівнях та впровадження їх у життя.

Масштабні суспільні перетворення, які відбуваються в процесі формування єдиного глобалізованого світу, охоплюють усі без винятку аспекти людської активності та визначають переважну більшість сучасних тенденцій соціально-економічного розвитку держав, окремих територій та регіонів, а також обумовлюють конкретні обставини буття цілих націй, верств населення.

Системна криза в Україні кінця 2013 р. – початку 2014 р. призвела до наскрізного "перезавантаження" влади, кристалізації цінностей і пріоритетів суспільства. Одним з важливих наслідків таких змін стало утвердження європейського вектору розвитку України, реалізоване в підписанні Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Досвід країн – нових членів ЄС засвідчив: євроінтеграція може стати успішною лише тоді, коли вона дійсно набуде рівня національної ідеї, а кожний член суспільства усвідомить її значущість особисто для себе [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням у напрямі розвитку економічного співробітництва України з країнами ЄС присвячені роботи вчених: Горіна Н.О. [2], Захарченка В.І. [3], Корсікової Н.М., Меркулова М.М., Новицького В.Є. та ін. Однак, незважаючи на наявні наукові результати, пріоритетні напрями економічного співробітництва України з ЄС, особливо після підписання Угоди про асоціацію, досліджені недостатньо, що і зумовлює актуальність обраної теми.

На жаль, правовим проблемам впливу права ЄС на характер і зміст угод про асоціацію, що створює передумови для експансії правової системи Євросоюзу в правопорядки третіх країн, поки що не приділялося достатньої уваги в українській та зарубіжній літературах із європейського права. Проте нові реалії співпраці України з ЄС потребують подальшого дослідження і цієї проблематики.

Метою статті є аналіз проблем та перспектив економічного співробітництва України з країнами ЄС після підписання Угоди про асоціацію.

Відповідно до поставленої мети слід окреслити **основне завдання**:

– проаналізувати проблеми та перспективи економічного співробітництва України з ЄС після підписання Угоди про асоціацію.

Виклад основного матеріалу. Політичну частину Угоди про асоціацію між Україною та ЄС було підписано 21 березня 2014 року.

З 23 квітня 2014 року ЄС в односторонньому порядку знизив мита на імпорт українських товарів до ЄС шляхом запровадження режиму автономних торговельних преференцій, які були продовжені до 31 грудня 2015 року. Власні імпорتنі мита для європейських товарів Україна почала знижувати з 1 січня 2016 року. Натомість нульові (знижені мита) для українських товарів діятимуть уже безстроково.

27 червня 2014 року в рамках саміту ЄС Президент України підписав економічну частину Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (див. рис.1).

Рис. 1. Етапи підписання Угоди між Україною та ЄС

Джерело: <http://www.euointegration.com.ua/articles/.../704124>

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС слід розглядати без перебільшення як історичну подію в стосунках сторін. Але якщо для Євросоюзу Угода про асоціацію означає успіх політики Східного партнерства, то для України Угода є фактично вибором стратегічного напрямку реформування країни та подальшої інтеграції у систему сучасних світових господарських зв'язків [5].

Угода про асоціацію – це насамперед "дорожня карта" для переходу функціонування української економіки на нові стандарти.

Українській стороні вдалося забезпечити врахування в Угоді про асоціацію національних інтересів з принципових питань переговорів: визнання з боку ЄС європейських прагнень та європейської ідентичності України, перспектив запровадження безвізового режиму, ключових з точки зору українських товаровиробників положень в контексті створення зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС.

Угода передбачає чіткі терміни, в рамках яких Україна повинна запроваджувати необхідні законодавчі та інституційні зміни, хід та ефективність яких прискіпливо моніторитимуть ЄС та міжнародні донори.

На постійній основі проводиться робота з гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу, в тому числі в рамках Порядку денного асоціації Україна – ЄС та Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Закон України від 18 березня 2004 року № 1629-IV із змінами і доповненнями).

Для уникнення юридичних колізій важливо створити єдине законодавче поле. У результаті гармонізації законодавства зменшиться кількість перевірок бізнесу, буде скасовано ліцензування та сертифікація більшості видів діяльності, ведення бухгалтерського обліку буде спрощено, підприємці матимуть більше можливостей захищати власні права, корупція зменшиться.

Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі, яка передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС вступила у дію 1 січня 2016 року і відкрила нові можливості для вітчизняних та іноземних інвесторів.

ЗВТ між Україною та ЄС – це широкомасштабна за змістом торговельна угода, предмет якої виходить далеко за межі лібералізації тарифів.

ЗВТ передбачає не лише відмову від стягнення мит та зняття технічних бар'єрів, але й взаємний доступ до ринків послуг, можливість відкриття філій, створення спільних проектів тощо.

Щодо безпосередніх зобов'язань України в частині виконання вимог щодо технічного регулювання у промисловому секторі, то відповідні вимоги базуються на застосуванні технічних регламентів, стандартів і робіт з оцінки відповідності згідно з Угодою про технічні бар'єри в торгівлі СОТ та спрямовані на зменшення технічних бар'єрів у торгівлі між сторонами.

В Україні прийнято 7412 національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими, з них у 2013 році затверджено 391 стандарт. Для реалізації Угоди потрібно розробити ще 3131 стандарт. Прийнято 44 технічні регламенти, розроблені на основі актів законодавства ЄС, 30 з них впроваджено. [1, 10].

В рамках імплементації положень Угоди передбачено впровадження у національне законодавство як технічних регламентів 27 актів європейського вертикального (секторального) законодавства, 25 з яких на сьогодні вже впроваджені.

Прийнято 25 з 27 технічних регламентів, введено в дію 22, інші наберуть чинності у найближчі роки. Залишилось імплементувати 2 акти європейського законодавства (щодо вибухових речовин цивільного призначення, пакування та відходів), на основі яких мають бути розроблені закони України [12].

Система прикордонного ветеринарно-санітарного контролю на теперішній час також адаптована до умов роботи в режимі всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Вимоги ЄС на сьогодні повністю відповідають вимогам щодо порядків проведення вищезгаданого виду контролю в Україні.

Загалом, завдяки здійсненню Урядом ґрунтовних заходів щодо підготовки внутрішнього ринку до умов роботи в рамках ЗВТ між Україною та ЄС, зокрема в сфері санітарних та фітосанітарних заходів, вітчизняним експортерам вже сьогодні забезпечено доступ до ринку ЄС для українського молока, яєць, меду, продуктів птахівництва.

Україна включена до списку третіх країн, яким дозволено експорт до ЄС продукції тваринного походження (субпродуктів) та продуктів їх переробки, не призначених для споживання людиною (технічний казеїн не для годівлі тварин; пух, перо, шкірсировина; добрива та покращувачі ґрунту; корми для непродуктивних тварин; інші субпродукти).

Започатковано взаємодію з нашими європейським партнерами щодо пошуку точок дотику у сфері промислової політики та потенційної участі українських компаній у регіональних виробничих ланцюжках, залучення нових технологій у харчовий сектор, а також промоція українських товарів.

З метою підтримки наших виробників запроваджена предметна дискусія з ЄС щодо потенційного збільшення взаємного товарообігу.

Готовність економіки України до співпраці з ЄС під впливом підписання Угоди про асоціацію слід розглядати, проаналізувавши стан зовнішньої торгівлі України. Можна констатувати, що системна криза в Україні кінця 2013 р. – початку 2014 р., а також економічні потрясіння 2014 р. – початку 2015 р., пов'язані з різкою девальвацією гривні і ескалацією військового конфлікту негативно позначилися на обсязі зовнішньої торгівлі України.

З початку 2015-го спостерігалася просадка як експорту, так і імпорту. У той же час, наслідком девальвації стало поліпшення балансу зовнішньої торгівлі, який починаючи з лютого був позитивним, тобто експорт товарів стабільно перевищував їх імпорт (див. рис. 2).

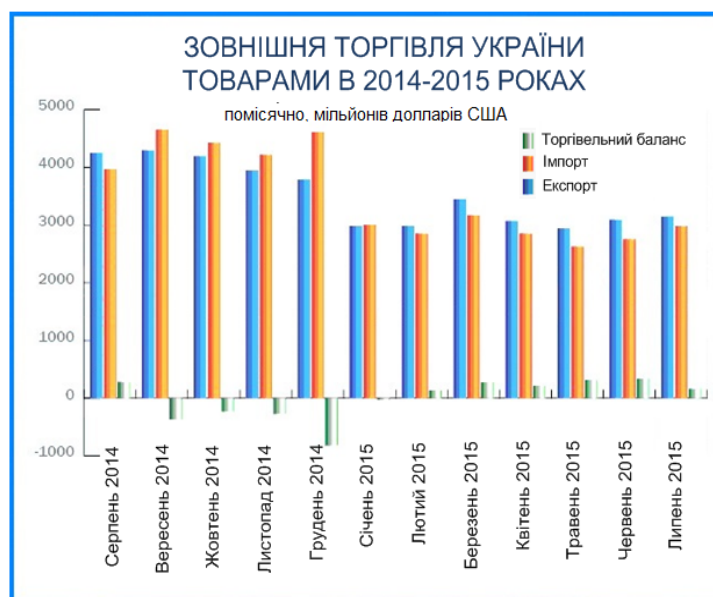

Рис. 2. Зовнішня торгівля України товарами у 2014-2015 рр.

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – офіційний сайт Державної служби статистики України

Останні 12 місяців (серпень 2014 р. – липень 2015 р.) тенденції на ключових для України світових ринках сировинних товарів – зернових, енергоносіїв і промислових металів – були негативними. Ціни на пшеницю знизилися на третину зі свого піку кінця 2014 р., на стільки ж впали з початку осені 2014 р. ціни на залізну руду. Однак, найсильніше впали ціни на енергоносії (нафта марки Brent впала з вересня 2014 більш ніж у два рази) (див. рис. 3).

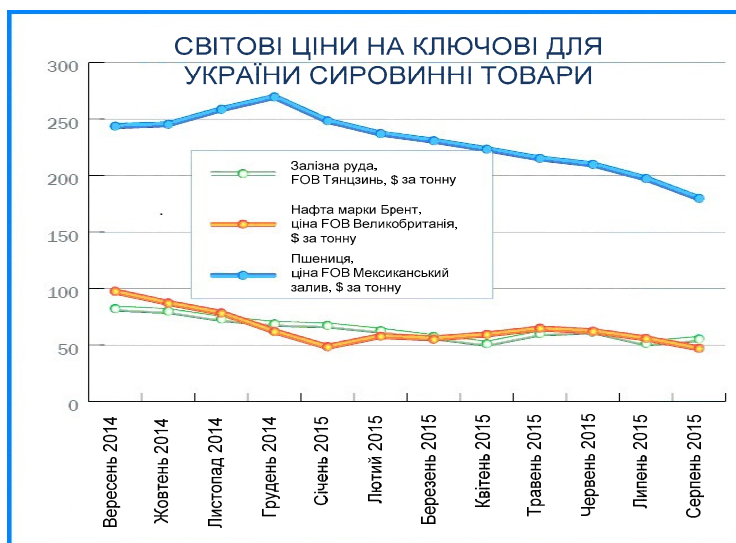

Рис. 3. Світові ціни на ключові для України сировинні товари

Джерело: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> – офіційний сайт Світового Банку

Такі цінові тенденції також позначилися на українській зовнішній торгівлі, в якій за підсумками січня-липня 2015 р. спостерігалось зниження як експорту аграрної та металургійної продукції – двох основних експортних спеціалізацій України – так і імпорту енергоносіїв, які Україна не виробляє в достатній кількості для покриття своїх потреб (див. рис. 4).

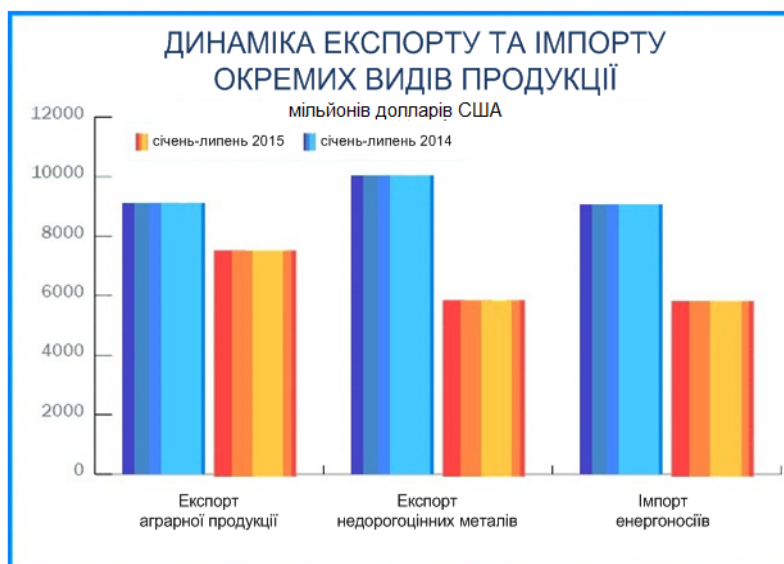
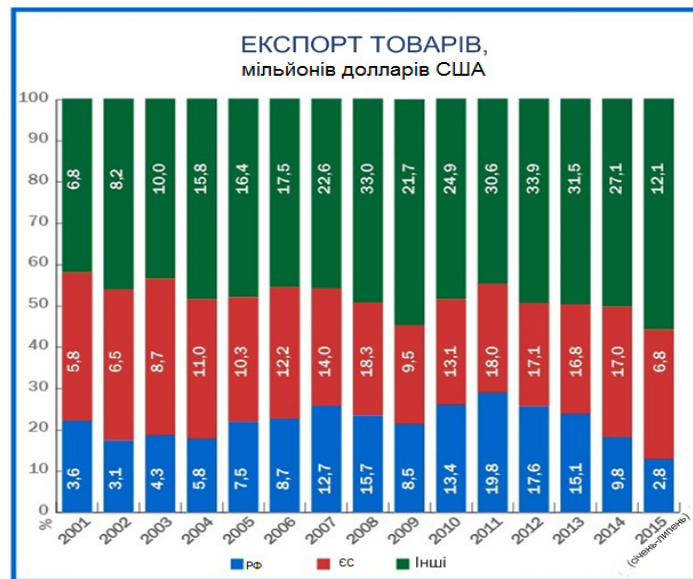

Рис. 4. Динаміка експорту та імпорту окремих видів продукції

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – офіційний сайт Державної служби статистики України

Особливо сильно впав експорт промислових металів, що пов'язано не тільки з зовнішніми тенденціями, але і з втратою частини металургійних виробництв в охоплених війною регіонах Донбасу. У той же час, зниження цін на енергоносії знизило витрати громадян України на їх імпорт з-за кордону.

Змінилися також напрями зовнішньої торгівлі. Однією з ключових тенденцій у зовнішній торгівлі України в останні роки стало падіння частки російського напрямку в українському експорті. Тенденції січня-липня 2015 р. свідчать, що на частку Росії вперше в історії України в XXI столітті прийшлося менше 15% експортних потоків з нашої країни (див. рис. 5).

Рис. 5. Експорт товарів з України

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – офіційний сайт Державної служби статистики України

При цьому, зросла частка країн ЄС – зараз на них припадає близько 30% від українського експорту. Це, не рекорд – на початку 2000-х ця цифра сягала 40%. Однак тенденції оптимістичні – у 2014 р., в умовах сильного падіння загального обсягу експорту з країни, експорт до ЄС зміг навіть трохи вирости. При цьому, починаючи з 2012 року, саме європейський напрям відбирає частку в експортних потоках у російського.

У 2015 році Україна експортувала товари в країни ЄС на \$7,156 млрд дол. США, а в Росію – на \$2,760 млрд дол. США.

Профіцит зовнішньої торгівлі товарами в Україні за підсумками січня-липня 2015-го склав \$1,412 млрд дол. США, збільшившись вдвічі в порівнянні з торішнім показником за аналогічний період (\$673,7 млн).

Як свідчать дані Державної служби статистики України, у січні-липні порівняно з аналогічним періодом попереднього року експорт товарів з України знизився на 34,8% до \$21,680 млрд дол. США, імпорту – на 37,8%, до \$20,268 млрд. Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,07 (у січні-липні 2014 р. – 1,02). Зовнішньоторговельні операції в цей період проводилися з партнерами з 209 країн світу [9].

Обсяг експорту товарів до країн ЄС у січні-липні 2015 року порівняно з січнем-липнем 2014 року, знизився на 33,9% – до \$7,156 млрд дол. США і склав 33% у загальному обсязі експорту.

Імпорт товарів з країн ЄС за цей період знизився на 27,2% – до \$8,588 млрд дол. США і склав 42,4% у загальному обсязі імпорту.

Обсяг експорту товарів у Російську Федерацію в січні-липні 2015 року в порівнянні з аналогічним періодом минулого року знизився на 58,7% до \$2,760 млрд дол. США, обсяг імпорту за цей період знизився на 61,5% – до \$3,471 млрд дол. США (дані без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та Севастополя, а також території бойових дій на Донбасі).

У 2014 році вперше у XXI столітті експорт аграрної продукції перевищив обсяги металургійного експорту. У 2000-ті роки Україна вступила в якості експортера металів. Металургія довгий час становила близько половини українського експорту і саме позитивна цінова кон'юнктура на ринках металів, викликана ненаситним попитом з боку китайської промисловості та будівельного сектору, була однією з головних причин економічного буму, що відбувався в Україні до 2008 року.

Однак по експорту металів завдала жорстокого удару криза 2008-2009 років, а потім, починаючи з 2011 року, зміни в структурі економіки Китаю запустили тривалий період скорочення попиту на металургійну продукцію у світі. Металургійний експорт з того моменту впав у півтора рази [10].

У той же час, металургію як драйвер українського експорту замінила інша галузь – аграрний сектор. У 2014 році, вперше в XXI столітті, обсяги експорту аграрної продукції перевищили обсяги металургійного експорту. Враховуючи військовий конфлікт на Донбасі, де розміщувалися значні металургійні виробництва, і тенденції у світовій економіці – напевно роль металургії в українській зовнішній торгівлі продовжить знижуватися, а роль аграрного сектору – рости (Див. рис. 6).

Рис. 6. Ключові позиції в експорті України

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – офіційний сайт Державної служби статистики України

Втім, більше половини експорту з України іде в країни за межами ЄС і РФ. У першу чергу, це країни Азії та Близького Сходу, такі як Туреччина, Єгипет, Китай та Індія. Швидкозростаючі азіатські ринки напевно будуть важливі для українських експортерів і можуть зіграти велику роль у розвитку економіки України.

Сучасні можливості експортного потенціалу України певною мірою залежать від рівня розвитку окремих економічних районів і областей. Колапс старої індустріальної економіки Донбасу, що виробляла значну частину промислової продукції в країні, автоматично привів до зростання частки у промисловому виробництві інших регіонів. Також він відобразився у вигляді падіння частки Києва в промисловому виробництві через київську реєстрацію частини підприємств, які реально знаходилися в інших регіонах. У 2014-2015 роках зростання промислового виробництва спостерігалось у Вінницькій, Волинській, Житомирській та Рівненській областях, а у 2014 росли ще й Закарпатська та Тернопільська області (в останній промвиробництво продемонструвало сильне зростання понад 15% на рік) [9].

Західні і Центральні регіони, географічно близькі до країн, багато з яких (в першу чергу, на Заході країни) володіють непоганим, за українськими мірками, інвестиційним кліматом і віддалені від зони військових дій на Донбасі – потенційно найбільш очевидне місце для розвитку іноземними інвесторами орієнтованої на експорт до ЄС промисловості. Щось подібне сталося свого часу в західній Румунії, в якій знаходиться велика кількість нових промислових підприємств, побудованих європейськими компаніями і працюючих на європейський ринок. Можливо, Західна і Центральна Україна повторить цей успіх – стануть локомотивами розвитку економіки країни [10].

У 2014 році 17% від сукупного експорту з України склав експорт послуг, роль якого в економіці країни також неможливо переоцінити, ця тенденція зберіглася і у 2015р. Більше половини експорту послуг – 6 млрд дол. США (майже 10% усього експорту з України) – припадає на транспортну сферу: від морського та авіаційного транспорту до плати за використання газопроводів. Власне, це і є вартість "транзитного потенціалу" України (Див. табл. 1).

Таблиця 1

Експорт послуг у 2014 році

Види послуг	Розмір (тис. дол.США)
Транспорт	6101923,5
Телекомунікація та ІТ	1675551,7
Переробка товарів	1334394,1
Ділові послуги	1250398,7
Ремонт та техобслуговування	298247,7
Будівництво	231960
Подорожі	228049,1
Фінансова діяльність	222101,1
Роялті	97504,1
Страховання	44814
Культура та відпочинок	31298,8
Державні послуги	4608,1

Примітка: складено автором за матеріалами Державної служби статистики України
<http://www.ukrstat.gov.ua>

Друге місце займали послуги у сфері телекомунікації та інформаційних технологій, за ними слідувала переробка товарів за давальницькими схемами, а за нею – різноманітні ділові послуги, від консалтингу до наукових досліджень. Решта категорії послуг – від ремонту і техобслуговування обладнання до державних послуг – в сумі давали менше, ніж ділові послуги.

На відміну від експорту товарів, яких найбільше поставлялося до країн ЄС (32,9 % від загального обсягу експорту у 2015 р.), послуг Україна поставила найбільше до РФ (31,8 % від загального обсягу у 2015 р.).

Кризові явища в економіці України, недосконала правова база гальмують просування України шляхом ринкових реформ, а тому гальмують її входження до ЄС у найближчі роки, разом з тим підписання Угоди про асоціацію з ЄС є безумовно значущим і необхідним кроком вперед для забезпечення подальшої інтеграції України у глобальний економічний простір та виходу економіки країни з кризи.

Серед основних здобутків від укладення Угоди загалом можна виділити, перш за все [1, 10]:

– покращення умов експорту до ЄС української продукції у першу чергу за рахунок скасування увізного мита, а також зменшення нетарифних обмежень у торгівлі сільськогосподарською продукцією.

Запровадження ЗВТ надасть додаткові переваги вітчизняним експортерам на ринку з достатньо високим захистом. Згідно досягнутих домовленостей лібералізацією буде охоплено більш ніж 97% тарифних ліній (або більше 95 % обсягу двосторонньої торгівлі між сторонами). При цьому, скасування увізних мит ЄС по більшості товарів відбудеться вже в перший рік дії угоди (по 99 % тарифних лініях).

А ще українські експортери матимуть додаткову перевагу по товарах, стосовно яких ЄС запропонував встановлення тарифних квот. Зокрема це – м'ясо свинини, курятини, цукор тощо. Зазначені товари є чутливими для ЄС та, зазвичай, вилучаються з режиму лібералізації при укладенні Угод про вільну торгівлю, тобто підпадають під загальний режим оподаткування при митному оформленні. Водночас, в результаті переговорів Україна отримала можливість завозити певні обсяги даних товарів без справляння увізних мит, і мова тут не йде про обмеження обсягів імпорту, а лише про те, що імпорт зазначених товарів понад визначений обсяг підпадатиме під загальний режим імпорту, тобто оподаткуватиметься за тими ж умовами, які діють для України сьогодні.

Саме це сприятиме зростанню обсягів експорту товарів та послуг (найбільш помітно може зрости експорт продукції сільського господарства та харчової промисловості, зокрема кондитерської; помітно – експорт продукції текстильної та шкіряної промисловості, металургії та оброблення металу, хімічного виробництва, послуг транспорту і послуг юридичним особам).

Очікується найбільше зростання імпорту продукції хімічної промисловості та машинобудування; помітне зростання – продукції харчової промисловості та сільського господарства, виробництва неметалевих мінеральних виробів, текстильної та шкіряної промисловості, інших видів виробництва, послуг транспорту та фінансового посередництва);

– прискорення темпів економічного зростання. Додаткове зростання очікується в основному за рахунок таких видів економічної діяльності, як сільське господарство та харчова промисловість, текстильна та шкіряна промисловість, металургія та оброблення металу, транспортні послуги, послуги юридичним особам;

– збільшення кількості зайнятих економічною діяльністю: приріст відносно базового рівня очікується в основному, за рахунок таких видів економічної діяльності, як сільське господарство та харчова промисловість, торгівля та ремонт, транспорт. Водночас очікується незначне зменшення кількості зайнятих у хімічній промисловості, виробництві машин та устаткування;

– розширення доходної частини державного бюджету. З урахуванням міжнародного досвіду функціонування ЗВТ, короткострокова втрата бюджетних надходжень у зв'язку з лібералізацією митних тарифів буде компенсована за рахунок зростання інших статей бюджетних надходжень за рахунок внутрішніх податків;

– заохочення прямих іноземних інвестицій в Україну: створення ЗВТ+ з ЄС стане потужним додатковим аргументом на користь прямих іноземних інвестицій у виробництво товарів чи послуг, орієнтованих на експорт до країн ЄС, використовуючи наявні конкурентні переваги української економіки;

– покращення ділового та інвестиційного клімату для національних бізнес-операторів: процес адаптації законодавства в рамках ЗВТ+ та підвищення якості його імплементації матиме результатом покращення умов для ведення бізнесу в Україні в цілому;

– переваги для українських споживачів: поступове усунення наявних митних тарифів та нормативно-правових бар'єрів підвищить розмаїття та якість продуктів та послуг, доступних для споживачів. Окрім цього, конкурентний тиск, що його породжуватиме лібералізація доступу до ринків, спонукатиме до спеціалізації, в такий спосіб стимулюючи інновації та знижуючи вартість виробництва;

– відмова ЄС від застосування експортних субсидій в торгівлі з Україною.

Результатом завершення адміністративних реформ, які мають бути впроваджені для реалізації зобов'язань України за Угодою, буде підвищення ефективності роботи системи державного управління у сфері безпечності харчових продуктів та приведення її у відповідність до вимог ЄС. Реформування сфери технічного регулювання забезпечить прийняття та впровадження технічних регламентів на конкретну промислову продукцію, які базуються на основних положеннях актів ЄС; створення відповідної інфраструктури призначених органів з оцінки відповідності та дооснащення випробувальних лабораторій і здійснення їх акредитації, а також до модернізації виробництва для забезпечення випуску продукції згідно з вимогами

технічних регламентів. Це, в свою чергу, дозволить вітчизняним виробникам на рівні конкурувати з їх європейськими контрагентами.

Разом з цим, розвиток в Україні системи захисту географічних позначень, передбаченої положеннями Угоди, а також залучення досвіду та ресурсів Євросоюзу сприятимуть розбудові системи позначення товарів, що підкреслюватиме національну ідентичність продукції українських виробників на внутрішньому та світовому ринках, поширення позитивного іміджу держави як виробника особливих за своїми якостями продуктів та, як наслідок, полегшення збуту та експорту завдяки репутації.

Для забезпечення двосторонньої кумуляції походження між Україною та ЄС важливе значення для українських експортерів до країн ЄС матимуть положення щодо застосування правил походження Європейського Союзу. Згідно з домовленостями щодо положень Угоди в частині руху капіталу та платежів передбачено гарантування вільного руху капіталу, пов'язаного з прямими інвестиціями, здійсненими відповідно до законодавства країни, а також пов'язаного з торговельними кредитами.

Імплементация положень Угоди також сприятиме зміцненню зв'язків у сфері торгівлі, навколишнього природного середовища і соціальної політики та практики для подальшого сприяння цілям розширення торгівлі між Україною та ЄС, врахуванню та взаємоузгодженню економічних, соціальних та екологічних інтересів у розвитку держави та суспільства.

Наслідком переходу вітчизняних виробників на світові та європейські норми і стандарти виробництва та якості продукції стане підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції в тому числі на ринках третіх країн.

Проте є недопрацювання держави щодо збільшення експорту до ЄС і використання всіх переваг режиму односторонніх торговельних преференцій на які звернули увагу міжнародні експерти:

1. Недостатня поінформованість бізнесу щодо виходу на ринок ЄС.

Незважаючи на значну кількість семінарів, форумів, виставок та ярмарків, які проводяться на території ЄС та за його межами, українські експортери та представники вітчизняного бізнесу не є активними учасниками таких заходів. Тому Мінекономрозвитку спільно з проектами технічної допомоги слід активно оновлювати веб-портал міністерства, на якому буде розміщено усю необхідну інформацію у розділі "Міжнародна торгівля".

Також слушною є пропозиція з перетворення урядового порталу в дійсно ЄДИНЕ інформаційне вікно для українських експортерів та їхніх контрагентів [12].

2. Відсутність системи просування експорту.

Зрозуміло, що Україна недостатньо просуває інтереси українських виробників на зовнішніх ринках. Нефінансова підтримка експортерів усередині держави передбачає створення Національної експортної стратегії України на період до 2020 року та Плану її реалізації, процес роботи над якою вже розпочався. Мета цього документа – дати бачення уряду щодо стану справ, проблем, перспективних ринків, основних кроків тощо.

Фінансова підтримка усередині держави передбачає створення власної системи державного страхування, гарантування та кредитування експорту, зокрема, експортного кредитного агентства (ЕКА).

Наразі, спільно з Міністерством фінансів України, фіналізується чітка модель функцій, діяльності та фінансування ЕКА, з урахуванням рекомендацій експертів KfW/PricewaterhouseCoopers та визначенням статусу ПАТ "Укресімбанк" у системі фінансової підтримки експорту в рамках реалізації Програми реформування державних банків [12].

Основне питання – це фінансове забезпечення діяльності ЕКА. Серед варіантів, що розглядаються – фінансування з державного бюджету та залучення коштів міжнародних фінансових організацій та коштів технічної допомоги.

З метою координації органів з просування експорту української продукції та розробки пропозицій з усунення бар'єрів, що перешкоджають розвитку експортної діяльності в Україні та на зовнішніх ринках тощо, утворено Раду з просування експорту при Мінекономрозвитку.

Державна підтримка експортерів за кордоном буде реалізовуватись шляхом створення координованих Мінекономрозвитку торговельних представництв у складі закордонних дипломатичних установ.

Україна має намір відкрити найближчим часом 7- 8 пілотних торговельних представництв України (ЄС, США, КНР, Франція, ФРН, Туреччина, при СОТ), а згодом ще 12-13 таких представництв України [12].

3. Недостатня пріоритетність і швидкість роботи щодо відкриття доступу на ринок ЄС української продукції, нескоординованість дій усіх органів влади.

На відміну від режиму торгівлі з Росією, коли кожен новий день може принести нову необґрунтовану заборону, правила торгівлі з ЄС є прогнозованими, а процес гармонізації та адаптації до європейських стандартів відбувається поступово. Проте, як показує досвід, якщо визначити ставку ввізного мита на той чи інший товар не складно, то розібратись та виконати усі вимоги щодо дотримання технічних стандартів чи санітарних і фітосанітарних норм ЄС – завдання не з легких.

Ринок ЄС відрізняється значно вищим тарифним захистом, в першу чергу по агропромислових товарах і продукції (діюча середня арифметична ставка ввізного мита в ЄС всього по Митному тарифу становить 7,6%, в Україні – 5,0%; а по товарах груп УКТЗЕД 01-24 (сільське господарство) – 19,8% та 9,2% відповідно. Водночас, ставки ввізного мита з боку сторони ЄС по окремих тарифних лініях в 1,5 – 14 разів вищі від ставок ввізного мита України). На даному етапі Євросоюз скасував ввізні мита на 94,7% українських промислових та 83,4% сільськогосподарських товарів. Ще 36 позицій агропродукції може експортуватися до ЄС без сплати

ввізних мит у рамках тарифної квоти. Імпорт товарів понад встановлену тарифну квоту обкладається митом у звичайному порядку (за базовою ставкою) [10].

У свою чергу українська сторона також встановлює тарифні квоти на ввезення деяких видів продукції, в тому числі й сільськогосподарської (свинина, цукор, м'ясо птиці). Причому тарифні квоти на ці товари, ввезені з Європи в Україну, удвічі нижчі, ніж для аналогічних українських товарів, експортованих до ЄС.

Згідно з Угодою, ЄС скасував більшість мит на імпорт українських товарів одразу після її підписання (з 23 квітня 2014 року ЄС запровадив одностороннє зниження мита на українські товари в якості тимчасового заходу для підтримки української економіки, що діяв до 31 грудня 2015 року). Мита на імпорт європейських товарів в Україну зменшуватимуться поступово, протягом 5-10 років (для кожної групи товарів розроблений окремий графік зниження митних тарифів – Доповнення А і В до Угоди, починаючи з 1-го січня 2016 року).

Скасування ввізного мита не означає, що продукція автоматично вважається такою, що відповідає стандартам ЄС. Відповідність стандартам ЄС – це поступовий процес.

Модернізація виробництва справді вимагає додаткових інвестицій. Перехідний період для гармонізації стандартів становить 3-6 років. Протягом цього часу підприємець зможе вирішити, як йому надалі розвивати свій бізнес.

В Україні 99% всіх компаній – малі підприємства, які виробляють близько 20% усієї продукції (у грошовому вимірі). В ЄС частка малих підприємств також складає 99%, однак вони виробляють 55% усієї продукції (Ди.рис.18).

Економічно-торговельні відносини з ЄС – це потенційний шанс, яким треба вміти скористатися, розрізняючи наявні можливості і виправдану обережність від не виправданого оптимізму і популістських страхів.

При цьому в рамках експорту обох преференційних режимів товари повинні відповідати правилам походження (тобто бути виробленими або достатньо переробленими на території України).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Європейський Союз перебуває на новій стадії еволюції, що визначається процесом внутрішньої інституціональної реформи, зовнішнім розширенням, поглибленням інтеграції процесу в рамках економічного та валютного союзів.

Авторами було проаналізовано питання початку нового етапу співпраці України та ЄС після підписання та ратифікації Угоди про асоціацію, тоді як про реальний вплив Угоди на Україну в різних вимірах можна буде конкретно говорити, коли відповідні домовленості будуть впроваджені на практиці.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС є без перебільшення найбільш масштабним пакетом домовленостей в історії незалежної України.

Економічна частина Угоди тією чи іншою мірою охоплює основні сфери та галузі економіки. Сам факт узгодження Сторонами такого різнопланового за змістом та кількістю взаємних домовленостей сукупностей дій є свідченням того, що Україна та ЄС мають серйозний намір не тільки перевести співпрацю на якісно новий рівень, але й суттєво наблизити економічну систему України до економічної системи Євросоюзу на основі взаємної лібералізації, передусім руху товарів, капіталів та послуг, гармонізації підходів та принципів, на яких будуються галузеві політики та системи регулювання виробничо-комерційної діяльності. Угода про асоціацію також передбачає розвиток інтенсивного діалогу між Україною та ЄС, який охоплюватиме широке коло питань від обговорення перспектив розвитку тих чи інших галузей до консультацій із питань регулювання тих чи інших сфер та вирішення суперечок. Щодо торгівлі з ЄС, то в українському суспільстві немає загального розуміння, що Угода про асоціацію стосується всіх і кожного і, що Угода про вільну торгівлю з ЄС може бути тільки частиною економічної програми країни, а не її заміником.

Автори статті попереджають, що на відміну від ЄС, український ринок не так швидко відкриє свої двері, оскільки тільки невелика частина тарифних ліній буде лібералізована Україною протягом першого року, а для ефективного функціонування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, український бізнес має бути наділений ефективними інструментами для нарощування свого потенціалу та створення "ланцюгів доданої вартості".

Отже, необхідно змінювати ментальність та звикати до вміння брати на себе відповідальність без контролю "згори", оскільки основний принцип, на якому базується ринок ЄС, – це "менше контролю з боку держави – більше відповідальності з боку гравців на ринку" [12].

В Україні закладено правову основу двостороннього та багатостороннього економічного співробітництва, проводиться активна робота щодо ефективного функціонування України у СОТ та приєднання до регіональних, у першу чергу, європейських структур. Деякі законодавчі акти Україна вже ухвалила в процесі вступу до СОТ. Наприклад, законодавство стосовно антидемпінгових та компенсаційних заходів.

Для розвитку міжнародного інвестиційного співробітництва базовими орієнтирами при впровадженні більш ефективних моделей залучення іноземних капіталів, як зазначають автори, повинні стати наступні критерії та напрями оптимізації інвестиційно-виробничої діяльності: комплексна оптимізація структури реальних механізмів відтворення та капіталовкладень; розробка та стимулювання виконання проектів залучення до обігу незавершеного будівництва; надання пріоритетів інвестиційним проектам відповідно до екологічних та ресурсозаощаджувальних нормативів.

Скорочення виробництва на південно-східних територіях України дає можливість для трансформування промислового комплексу з формуванням нових виробничих ланцюгів на вищому техніко-технологічному рівні та з урахування попиту на зовнішніх ринках. Виходячи з наявного інвестиційного

потенціалу областей України, потрібно створити відповідні регіональні виробничі кластери.

Для ефективного розв'язання проблем і розвитку зовнішньоекономічних зв'язків необхідна суттєва трансформація товарної структури (перехід на торгівлю товарами високого ступеню обробки) з чітким виділенням експортних пріоритетів. Особливого значення набуває робота, направлена на диверсифікацію зовнішньоторговельних зв'язків України, у першу чергу, за рахунок спрямування зусиль на опанування нових ринків збуту української продукції та закріплення на традиційних. На цьому шляху одним з найважливіших завдань є формування нового торговельного режиму, інтегрованого у світовий економічний простір.

Без економічного двигуна – залучення інвестицій, розвитку виробництва, сприяння експорту – успіх неможливий. Тобто проблема – системна, глибока і загрозлива.

Україна потребує власної програми радикальної трансформації, яка буде охоплювати, в тому числі, DCFTA як один з інструментів, і, безумовно, підтримки Європи в імplementації цього плану.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами: Електронний ресурс // Комітет Верховної Ради України з питань європейської інтеграції: офіц. веб-сторінка. — 2014. — 30 жовт. — Режим доступу: <http://comeuroint.rada.gov.ua/komeuroint/doccatalog/document>.
2. Горін Н.О. Міжнародне науково-технічне співробітництво як чинник модернізації економіки: наукові записки, 2012 - 135с.
3. Захарченко В. І., Корсікова Н. М., Меркулов М. М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.
4. Інституційні засади інноваційної економіки: міжнародний досвід та вітчизняна практика: Монографія. – За заг. ред. В. С. Новицького. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2008. – 200 с.
5. Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. / Нац. техн. ун-т України "Київ. політехн. ін-т", - Київ : НТУУ "КПІ", 2014 – 239с.
6. EU – Ukraine Association Agenda to prepare and facilitate the implementation of the Association Agreement, as endorsed by the EU – Ukraine Cooperation Council (Luxembourg, 24 June 2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eeas.europa.eu/ukraine>.
7. http://cordis.europa.eu/home_en.html – інформаційна служба ЄС з досліджень та розвитку CORDIS.
8. <http://ec.europa.eu/research/participants/portal> – портал для учасників Рамкової програми – Participant Porta.
9. <http://www.ukrstat.gov.ua/> – сайт Державної служби статистики України.
10. <http://www.me.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.
11. <http://minagro.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України.
12. <http://eurointegration.com.ua/> – інтернет-проект "Європейська правда".